

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sifre Ḳodesh

‘im targumim u-ve’urim mi-meḥabrim shonim

Sefer Be-reshit

Landau, Moses I. Landau, Moses I.

Prag, 596 [1836 oder 1837]

טז קל קל

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-8807

תרגום אשכנזי

(נ) דאָ פֿאַלק חתי, פרוי אונד דיא רפאים, (נא) דאָ פֿאַלק אמרי, כנעני, גרגשי אונד יבוס.

טז (א) שרי, אברם'ס פרויא, געבאר קיינע קינדער, אונד האַטטע איינע מצרישע מאַגד, דיא הגר היעס. (ג) דאָ שפראַך שרי צו אברם: זיעהע! דער עוויגע האַט מיך פֿערשלאָססען, דאָס איך ניכט געבערע; ליעבער! קאַממע צו מיינער מאַגד, פֿיעללייכט ווערדע איך דורך זיא געבויט! אברם געהאַרעכטע דער שטימ מע

לך לך טו טו

וְאֵת הַקְּדָמָי: (כ) וְאֵת-הַחֲתִי וְאֵת-הַרְפָּאִים: (כא) וְאֵת-הָאֲמֹרִי וְאֵת-הַכְּנַעֲנִי וְאֵת-הַגְּרָגְשִׁי וְאֵת-הַיְבוּסִי: טז (ב) וְשָׂרִי אִשְׁתְּ אַבְרָם לֹא יֵלְדָה לוֹ וְקָה שְׂפָחָה מִצְרִית וְשָׂמָה הַגֵּר: (ג) וְהָאָמֹר שָׂרִי אֶל-אַבְרָם הֵנָּה נָא עֲצֹרֵנִי יְהוָה מֵלֶדֶת בְּאֵנָּה אֶל-שְׂפָחָתִי אוּלַי אֲבַנְהָ מִמֶּנָּה וַיִּשְׁמַע אַבְרָם לְקוֹל שָׂרִי:

ותקח

תרגום אונקלוס

וַיֵּת קְדָמָי וַיֵּת קְדָמוֹנָי: (כ) וַיֵּת חֲתָאִי וַיֵּת פְּרוֹזָאִי וַיֵּת גְּבָרָאִי: (כא) וַיֵּת אֲמֹרָאִי וַיֵּת כְּנַעֲנָאִי וַיֵּת גְּרָגְשָׁאִי וַיֵּת יְבוּסָאִי: טז (ב) וְשָׂרִי אִתְח אַבְרָם לָא יֵלִידָת לִיה וְלָהּ אִמְחָא מִצְרִיחָא וְשָׂמָה הַגֵּר: (ג) וְהָאֲמֹרָא שָׂרִי לְאַבְרָם הָא כְּעֵן מְנַעֲנִי מִלְּמִילָד עוּל כְּעֵן לִוְח אִמְרִי מָאִים אֲרַבְגִּי מִנָּה וְקַבִּיל אַבְרָם לְמִימָר שָׂרִי:

ודברת

ר ש י

יש כאן ולא נתן להם אלא שבעה גוים והשלשה אדום מואב ועמון והם קיני קניזי וקדמוני עתידים להיות ירושה לעתיד שנ' אדו' ומואב משלוח ידם ובני עמון משמעם (ישעי' י"א): (כ) ואת הרפאים. ארץ עוג שנאמר בה ההוא יקרא ארץ רפאים (דברים ג'): טז (א) שפחה מצרית. נת פרעה היתה כשראה נסים שנעשו לשרה אמר מוטב שתהא נתי שפחה בבית זה ולא גבירה בבית אחר: (ב) אולי אבנה ממנה. למוד על מי שאין לו בנים שאינו בנוי אלא הרום. אבנה ממנה בזכות שאכניס לרתי לחוך ביתי: לקול

ב א ו ר

להיות ירושה לעתיד שנאמר אדום ומואב משלוח ידם ובני עמון משמעם (ישעי' י"א): (כ) הרפאים, ארץ עוג, שנאמר בה ההוא יקרא ארץ רפאים (דברים ג' י"ג), ודעת הראב"ע כי השבעה גוים כלם כנעניים ועשתי עשר בנים היו לכנען וכלם נקראים על שמו, והם לידון חת יבוס אמורי גרגשי חוי ערקי סיני ארודי למרי חמתי, וקני וקניזי וקדמוני הם שלשה מהנוכרים שהיו להם ב' שמות לכל א' וא', ופעמים שיזכור מקלתם בפרט, ויאמר כנעני על הנשאים, וכן בפרשה הזאת הם עשרה בפרט, ובמקום אחר פרט מהם ששה לבד, ובמורה יהודה וישראל רבים (מלכי א' ד' כ') אע"פ שיבודה מישראל הוא: טז (כ) עצרני, ענין המניעה וכן ת"א: אבנה, מנורת בן, והי' ראוי לתרגמו (בעקידערת ווערדען), אלא שיתכן שמלו' בן ובנים עמקן נגזרות מלשון בניין, כי מי שיש לו בנים נקרא בנוי, לכך תרגמו השתרגם האשכנזי מלשון (בועז): לקול שרי, (ג"ר) לרוח הקודש

(ג) וַתִּקַּח שָׂרִי אִשְׁת־אֲבָרָם אֶת־
הַגֵּר הַמִּצְרִית שִׁפְחָתָהּ מִקֶּץ
עֶשְׂרֵי שָׁנִים לְשֵׁבֶת אֲבָרָם בְּאֶרֶץ
כְּנָעַן וַתִּתֵּן אֹתָהּ לְאֲבָרָם אִשָּׁה
לוֹ לְאִשָּׁה: (ד) וַיָּבֵא אֶל־הַגֵּר וַתְּהִי
וַתִּרְאֵהוּ כִּי הִרְתָּהּ וַתִּקַּל גְּבֻרָתָהּ
בְּעֵינֶיהָ: (ה) וַתֹּאמֶר שָׂרִי אֶל־
אֲבָרָם חָמְסִי עָלֶיךָ אָנֹכִי נָתַתִּי

מע שר'ס • (ג) דא נאהם שר'י
אברם'ס פרויא איהרע מצר'י
שע מאגד הגר, נאכדעם
אברם צעהן יאהרע אים לאנ'י
דע כנען געוואהנט, אונד גאב
זיא איהרעם מאננע אברם צור
פרויא - (ד) ער קאם צו הגר,
אונד זיא ווארד שוואנגער.
אלס זיא זאה, דאס זיא
שוואנגער ווארדען, ווארד
איהרע הויזפרויא גערינגע אין
איהרען אויגען. (ה) דא שפראך
שרי צו אברם: איך מוס אויג'
רעכט ליידען דורך דייך; איך

שפחתי

הא'

ר ש"י

תרגום אונקלוס

(ג) וַדְּבַרְתָּ שָׂרִי אֶתְּחַ אֲבָרָם יַחַד הַגֵּר מִצְרִיחָא
אֶתְחָהּ מִסּוּף עֶשְׂרֵי שָׁנִין לְמִיתָב אֲבָרָם
בְּאֶרְעָא דְכְנָעַן וַיְהִיבַת יָתָהּ לְאֲבָרָם בְּעֵלְהָ
לִיהָ לְאִינְתָּהּ: (ד) וַעֲלָ לִנְחַ הַגֵּר וַעֲדִיחָת
וַחֲזוּת אַרְי עֲדִיחָת וַקַּלַּח רִיבּוּנְתָהּ בְּעֵינֶיהָ:
(ה) וַאֲמַרְתָּ שָׂרִי לְאֲבָרָם דִּין לִי עֲלֶיךָ אָנָּה
יְהִיבַת

שרי. לרוח הקודש שנה: (ג) ותקח שר'י
לקחתה בדברים אשריך שזכית לידבק בגוף
קדוש כזה: מקץ עשר שנים. מועד הקבוע
לאשה ששהתה עשר שנים ולא ילדה לבעל'
חייב לישא אחרת: לשבת אברם וגו'. מגיד
שאין ישיבת חולה לארץ עולה לו מן
המנין לפי שלא נאמר לו ואעשך לגוי
גדול עד שיבא לארץ ישראל: (ד) ויבא
אל הגר ותהר. מביאה ראשונה: ותקל
גבירתה בעיניה. אמרה שרי זו אין סתרה
בגלויה מראה עלמה כאלו היא זדקת ואינה זדקת שלא זכתה להריון כל השנים הללו ואני
נתעברתי מביאה ראשונה: (ה) חמסי עליך. חמס העשוי לי עליך אני מטיל העונש כשהתפללת
להקב"ה מס חמון לי ואנכי הולך עריבי לא התפללת אלא עליך והיה לך להתפלל על שניו
והייתי אני נסקדת עמך ועוד דבריך אתה חומס ממני שאתה שומע בזיוני ושחוק: אנכי
נתתי

ב א ו ר

שנה, ולשון שמיעה שאחריו זי"ת או למ"ד השימוש, מורה על ההקשנה וההסכמה לדברי
האומר, שקבל את דבריו והסכים עמה, כלומר שלא יתכוון שיבנה הוא מהגר ויהי' זרעו
ממנה, כי אם לעשות רטון שרה שתבנה ממ'ה ויהי' לה נחת רוח בבני שפחה או זכות
שתזכה היא לבנים בעבור כן בדברי רבותינו ז"ל (מלשון הרמב"ן): (ג) מקץ עשר שנים,
מועד הקבוע לאשה ששהתה עשר שנים ולא ילדה לבעלה חייב לישא אחרת (יבמות דף ס"ד
ע"א): לישבח, הראוי בקמץ הלמ"ד, ובא בשוא להסגך הענין: בארץ כנען, מגיד שאין
ישיבת ח"ל עולה מן המנין, כלומר שאם שהה אדם עם אשתו בחולה לארץ חמס או עשר
שנים ועלה לארץ ישראל ענותיין להם זמן עשר שנים מעת ביאתם לארץ, אולי בזכות הארץ
יבנו: (ד) ותקל, ערשו קלל והנח הנעלם הנמשך מן הלירי הוא במקום הדגש הראוי להיות
לחסרון אות הכפל, ודעת ר' יונה שהוא מן הקל וכן וחקל, ויחנן שהם מבנין נפעל ויהי'
הנח במקו' הדגש הראוי להיו' לחסרון כו"ן נפעל, ודלא כהראב"ע, ואין להאריך פה:
(ה) חמסי עליך, החמס שאני סובל משפחתי עליך הוא, ועל ידך ונשכילך אני סובלו, כי
אני

הרגום אשכנוי

האבע מיינע מאגד אין דיינען
שפאם געלעגט, אלס זיא
זאך, דאס זיא שוואנגער וואר;
דען, ווארד איך גערינג אין
איהרען אייגען, דער עוויגע
ריכטע צווישען מיר אונד דיר.
(ו) אכרם שפראך צו שרי: דיי
נע מאגד איזט אין דיינער גע-
וואלט, טהוע איהר, וואס דיר
גוט דינקט. שרי דעמיטהיגטע
זיא היערויף, זאראס זיא פאן
איהר ענטליעף. (ז) זיא פאגד
איין ענגעל דעם עוויגען אין
דער וויסטען אן איינעם וואס
סערקוועלל, נעמלך אס
קוועלל אויף דעם וועגען שור,
(ז) אונד שפראך: הגר, מאגד
דער שרי! ווא קאממסט דוא

לך לך טו

שפחתי בחיקה ותרא כי הרתה
ואקל בעיניה ישפט יהוה ביני
וביניה: (ו) ויאמר אברם אל שרי
הגרה שפחתך בידך עשילה
הטוב בעיניך ותענה שרי ותברה
מפניה: (ז) וימצאה מלאך יהוה
על עין המים במדבר על העין
בדרך שור: (ח) ויאמר הגר
שפחת שרי אי מזה באת ואנה
תלכי ותאמר מפני שרי גברתי

נקוד על י' בתרא אנכי

הער? אונד וואהין געהסט דוא? זיא שפראך: איך ענטפליעהע פאר מיינער הויז
פרווא

רש"י

נחזי שפתי וגומר בני וביניך. כל בניך
שבמקרא חסרוה מלא קרי ניה וביניך
(כ"ל נוכח-לנקבה) שהכניסה עין הרע
בעיניה של הגר והפילה עוביה הוא
שהמלאך אימר להגר היך הרה והלא כבר
הרתה והוא מבשר לה שזהר אלף מלאך
שהפילה הריון הראשון: (ו) ותענה שרי.
היתה משעבדת בה בקושי: (ח) אי מזה
באת. מהיכן באת. יודע היה אלף ליתן
לה פתח ליכנס עמה בדברים. ולשון אי
מזה היה המקום שתאמר עליו מזה אני
באת

תרגום אונקלוס

יהבית אמתך לך וחוח ארי אעדיאח וקלית
בעינךהא ידן יי ביני וביניך: (ו) ויאמר אברם
לשרי הא אמתך בידך עיכדי לה בדתקין
בעיניכי ועניתה שרי וערכת מן קדמךהא:
(ז) ואשכחה מלאכא דיי על עינא דמין
במדברא על עינא באורחא דהגרא: (ח) ויאמר
הגר אמתא דשרי מן את אתיא ולאן את
אולא ואמרת מן קדם שרי רבונתי אנא

באר

אני לשיבתך נתנונתי, ונתתי את שפתי בחיקך כדי שיהי לך ממנה זרע: וחרא ואקל, כאשר
ראתה אז קלותי, כאשר הודעתך שאוש הויו להמאך וקאור המאמר: ישפט וגו', כי עליך
לכתוב עלבוננו מידה, כי אני לכבודך לא רכיתי ליסרה: (ו) וחענה שרי, לשון הרמב"ן ז"ל,
מטאה אמו בענוי זה, וגם אברהם על שהניחה לעשות כן, ושמע ה' אל עניה ונתן לה זרע
כרא חסם שיענה זרע אברהם וזרה בכל מיני ענוי: (ח) ויאמר, בא נפתח עם הרביע כמו בהפסק
לפי שיש לרביע במקומות מנהג ההפסק, וטעם ההפסק לפי שאינו דבק עם הנא אחריו, שהוא
הדבר אשר דבר: אי מזה, אי כמו איה וכן אי הנל (לעיל ד' ט'), וטעם מזה מקום כאלו אמר
איה המקום אשר באת משם: וחאמר, בוג"כ כמ"ט ח"ט, לפי שהוא מובדל מן הנא אחריו
כאשר נתבנו באלת ויאמר, ומה שנא כאן בוג"ל ולא ברביע כמו ויאמר שנחלת הפסוק, לפי
שזין

אָנְכִי בְרַחַת: (ט) וַיֹּאמֶר לָהּ מֵלֶאֱדָה
יְהוָה שׁוּבִי אֶל־גְּבֻרָתְךָ וְהִתְעַנִּי
תַּחַת יָדַי: (י) וַיֹּאמֶר לָהּ מֵלֶאֱדָה
יְהוָה הֲרַבָּה אֲרַבָּה אֶת־זַרְעֲךָ וְלֹא
יִסְפָּר מֵרַב: (יא) וַיֹּאמֶר לָהּ מֵלֶאֱדָה
יְהוָה הֲנָדָה הָרָה וַיִּלְדֶּת בָּן וַקְרָאתָ

שמו

תרגום אשכנזי קבא

פְּרוּיָא שְׂרִי. (ט) דְּעַר עֲנַנְעֵל
דְּעַם עוּוִינְעֵן שְׁפֵרְאָךְ וּוְיַעֲדֵר:
קַהֲרַע צו דִּינְעֵר הוּיִזְפְּרוּיָא
צוּרִיק, אונד דְּעִמִּיטְהוּינְע
דִּיךְ אונטער איהרען הענדען.
(י) דְּעַר עֲנַנְעֵל דְּעַם עוּוִינְעֵן
שְׁפֵרְאָךְ פֿערנער צו איהר: אִיךְ
וּוִילֵל דִּינְעֵן וַאֲמַעֵן מֵעֵהֲרַען,
דָּאָם עַר פֿאַר מַעֲנַנְע נִיכְט
וַאֲלֵל נַעֲצַעֲהֵלֵט ווערדען קאַג־
נַען. (יא) אִוִיךְ שְׁפֵרְאָךְ דְּעַר

ענגעל דעם עוויגען צו איהר: דוא כוזט נון שוואנגער, אונד ווירסט איינען זאָהן געבעה־
רען

ר ש י

תרגום אונקלוס

בַּחַ: (ט) וַיֹּאמֶר לָהּ מֵלֶאֱדָה וְגו'. עַל כֵּל
אֲמִירָה הִיב שְׁלוֹת לָהּ מֵלֶאֱדָה אַחַר לִבְךָ
נֹאמַר מֵלֶאֱדָה בְּכֵל אֲמִירָה וְאֲמִירָה: (יא) הֵנֵךְ
הִרָה. כַּשְׂמִינִי תַהֲרִי כִּמוּ הֵנֵךְ הִרָה
דַּאֲת מִנוּחַ: וַיִּלְדֶּת בֶּן. כִּמוּ וַיִּלְדֶּת
וְדוּמָה לוֹ יוֹשֶׁבֶת בְּלִבְנוֹן מִקִּוְנַת בְּאֲרוּזִים:
וַקְרָאתָ שְׁמוֹ. לוֹוִי הוּא כִּמוּ שְׁאוּמֵר לוֹכֵר
וַקְרָאתָ

עֲרָקָא: (ט) וַאֲמַר לָהּ מֵלֶאֱדָה דִּי הַרְבִּי
לוֹת רְבוּנְתִיךָ וְאֲשַׁתְּעִבִּירִי תַחֲוֹת יָדַיָא:
(י) וַאֲמַר לָהּ מֵלֶאֱדָה דִּי אֲסַגָּאָה אֲסַגִּיית
בְּנִיִּכִי וְלֹא יַחְמִנּוּן מִסְּגִי: (יא) וַאֲמַר לָהּ
מֵלֶאֱדָה דִּי הָא אֶת מַעֲדִיא וְהַלְדִין בְּרַ

ב א ו ר

שֵׁין שֵׁם ז"ק אַחֲרָיו רַק תַּבִּיר, וְדִי בְרַבִּיעַ שְׁהוּא מַפְסִיק יוֹתֵר מִמּוֹ, וְאִף שְׁאִינּוּ מַפְסִיק יוֹתֵר
מִן הַטַּפָּח שְׁבַמְלַת בַּחַ, הֵינּוּ לְפִי שְׁכַנֵּר נִשְׁלַם הַמֵּאֲרַר, כִּי וְאִנּוּ תְלַבִּי הִיא שְׁאֵלָה אַחֲרַת
אִינּוּהַ תְּלוּי' בְּרַאשׁוֹנָה, מִשֵּׁ"כ כֵּן שֵׁם אַחֲרָיו ז"ק בְּמַלְת גְּבַרְתִּי וְהִיא עִם אֲנִי בְּרַחַת מֵאֲמַר
אֶחָד, וְלִכֵּן כ"ל וְתֵאֲמַר בּוֹ"ג שְׁהוּא מַפְסִיק גְּדוּל מִן הו"ג אוֹ הו"ק הַבֵּן אַחֲרָיו, כִּי ב' מַפְסִיקִים מִשְׁתּוּ
הַמְדַרְגָּה הַבְּאִים רְבוּפִים, תַּמִּיד הִיא מַפְסִיק יוֹתֵר מִן הַב', וְהו"ק וְהו"ג כֵּן אֶחָד לְהַס: בְּרַחַת,
כַּפְתָּה הִר"ג בְּעִבּוֹר אוֹת הַגְּרוּן שְׁאֲחֲרָיו, וְכֵן בְּרַחַת־בֵּל הַעִיר (יִרְמִי' ד' כ"ט), וְהִיא כַּפְתָּה
(לְקַמַּן מ' י'), בְּרַחַת וּבְמִזְרָה (יִשְׁגִּי' ל' כ"ד), יִדְעַת אִישׁ (בְּמַדְבַּר ל"א י"ז), בְּעִבּוֹר אוֹתוֹת
הַגְּרוּן שְׁהַס אַחֲרָי' וְכֵן מִשְׁפַּט הַלְּשׁוֹן, וְכֵן הִרְי"ג כַּפְתָּה בְּס"פ שְׁלֹא כְּמִנְהַג: (ט) וַיֹּאמֶר, שְׁלֹשׁ
פַּעֲמִים לְפִי שְׁאֲמַר לָהּ שְׁלֹשָׁה עֲנִינִים, וַיֵּשׁ בּוֹ דְרַשׁ כִּי שְׁלֹשָׁה מֵלֶאֱדָה שְׁלֹשׁ לָהּ לִבְךָ נֹאמַר
מֵלֶאֱדָה בְּכֵל אֲמִירָה וְאֲמִירָה, וְהַעֲעַם שֵׁין מֵלֶאֱדָה אֶחָד עוֹשֶׂה שְׁתֵּי שְׁלִישוֹת: וְהַחֲעֵנִי תַחַת יָדַיָהּ,
רִמּוּ לָהּ שְׁלֹשׁ חֲלָא לְחַסְדֵי מִמּוֹה, כִּי בְנֵי שְׂרָה יִמְשְׁלוּ בּוֹרְעָה לְעוֹלָם: (יא) הֵנֵךְ הָרָה, לֵאמֹר
רַשִׁי, כַּשְׂמִינִי תַהֲרִי כִּמוּ הֵנֵךְ הִרָה דַּאֲת מִנוּחַ (זוֹכְרִים ג' ז'), וַיִּלֵּא שְׁהַכּוּוֹנָה הֵנֵךְ הִרָה
עֲתָה (כֵּן פִּי' מֵהַר"י אַבְרַמְהָא, וְכֵן מִשְׁמַעוֹת אוֹנְקֵלוֹס וִיב"ע), וְכֵן תְּרַגְּסֵם הַמַּתְרַגְּסֵם הַאֲשַׁכְּנִי:
וַיִּלְדֶּת בֶּן, לְדַעַת רַשִׁי הוּא כִּמוּ וַיִּלְדֶּת, וְדוּמָה לוֹ יוֹשֶׁבֶת בְּלִבְנוֹן (יִרְמִיָה כ"ג ג'), וְכ"ה
דַּעַת ר' יוֹנָה וְכֵן בְּ' שׁוֹאִין בְּמִקּוּם ב' סְגוּלִין לְהַרְיֵן הַמְלָה אֶל אֶחָד לְפָנָי, וַיִּלֵּא שְׁהַמְלָה
מִורְכַבַת מַעֲבָר וּבִינּוּי, וְעַעַם הַהַרְכַּבָה, כִּי וַיִּלְדֶּת שְׁהוּא פַעַל עֲבַר מוֹסַב לְעַתִּיד מִפְּנֵי הו"ו,
לְפִי שְׁהוּא עַתִּיד, כִּי עֲדוּיִן לֹא יִלְדָה, וְהַרְכִּיב עִמָּה וַיִּלְדָה כִּי לְלִשׁוֹן אֲזַכֵּר הֵנֵךְ הִרָה יִסִּיל לֵאמֹר
וַיִּלְדָה, וְעִנּוּנו אֶחָד לָהּ כִּמוּ שְׁאֵת יוֹדַעַת שְׁאֵת הִרָה כֵּן תְּדַעִי בְּאִמַת שְׁתַּלְדִּי בֵּן כְּחֵלְוִי אֶת
וַיִּלְדָה אוֹתוֹ עֲתָה, וַיִּלֵּא כִּי אִינּוּהַ מִורְכַבַת אֶלֵּא שְׁהִיא פַעַל עֲבַר מִנּוּיִן מְרֻבַּע: וַקְרָאתָ, לוֹוִי

לְקַבֵּל

תרגום אשכנזי

לך לך טז

שְׁמוֹ יִשְׁמַעְאֵל כִּי־שָׁמַע יְהוָה אֶל־
עֲנִידָ: (יב) וְהוּא יְהִי פָּרָא אָדָם
יָדוּ בְּכָל וַיֵּד כָּל בּוֹ וְעַל־פְּנֵי כָל־
אֲחָיו יִשְׁכֵן: (יג) וַתִּקְרָא שְׁם־יְהוָה
הַדָּבָר אֵלֶיהָ אַתָּה אֵל רְאִי כִי
אָמְרָה הַגַּם הַלֵּם רְאִיתִי אַחֲרֵי

רעו; ריעועו זאללסט דוא
ישמעאל געננען, דען דער עוויי
גע האט דיין עלענד ערהארט;
(יב) ער אבער ווירד איין וויל
דער מענש ויין, זיינע האנד
ווידער יעדערמאן, אונד יע
דערמאננס האנד וווידער איהן,
אונד ווירד פאר אללען זיינען
ברידערן וואהנען. (יג) דא
גאנטע ויא דען נאמען דעם

עוויגען, דער צו איהר רעדעטע: דוא ביזט איין זיכטבארער גאטט! דען זיא שפראך:
האבע איך דען אויך עטוואס געוועהען, אלס טיין זעהענדער מיר דען ריקקען צוגעוואנטר?

ראי

תרגום אונקלוס

ר ש י

וַתִּקְרִין שְׁמִיהּ וְשָׁמַעְאֵל אֲרִי הַבֵּיל יִי צְלוֹתִיקָ:
(יב) וְהוּא יְהִי מְרֹד בְּאַנְשָׁא הוּא יְהִי צְרִיקָ
לְכוּלָּא וְאַף אַנְשָׁא יְהוּן צְרִיקִין לִיהּ וְעַל־
אַפֵּי כָּל אַחוּהֵי יִשְׁרָי: (יג) וְצִלְיָאָת בְּשִׁמּוֹ
דִּי וְאַיְתִּמְלֵל עִמָּה אַמְרַת אַתָּה הוּא אֵלְהָא
הַיְוִי כוּלָּא אֲרִי אַמְרַת אַף הָכָא שְׁרִיתִי הַיְוִי

וקראת את שמו יחזק: (יב) פרא אדם.
אויב מדברות ללוד מית כמו שחוב ויש
במדבר ויהי רובה קצת: ידו נכל. לטוי:
ויד כל בו. הכל שונאין אותו ומחנניו בו:
ועל פני כל אחיו ישכן. שיהא זרעו גדול:
(יג) אזה אל ראי. נקוד טטף קמן מפני
שהוא שם דבר אלוה הראיה שרואה בעלבונו
של עליבין: כי אמרה הגם הלם. לשון
תמה וכי סבורה הייתי שאף הלום
במדברות

בחר

ב א ו ר

לנקה כמו שאמר לובר וקראת את שמו יחזק (לקמן י"ז י"ט): אל עניך, הכוונה אל לעקתך
מעידך, וכן ת"ז קבל ה' כליתך: (יב) פרא אדם, פירושו אדם מדברי כפרא והוא שמור
הנר: ידו בכל, שינאם בתזלה כל הנשים, ויד כל בו, שינאם לבסוף, וכן מפורש בדניאל
שהוא המיה הרביעית, (הראב"ג), ולפי כשטו נראה שזהו באור מה שאמר שיהי' פרא אדם
למוד מדבר, איהר לערוף ויערוף הכל והכל יטרפוהו, והכוונה על זרעו שיהי' להם מלמטה
עם כל הנשים: וע' פני כל אחיו, שהם בני קטירה וכן כתוב על פני כל אחיו נפל (שם ב"ה
י"ז), וכן בני מדינים מבני קטירה ונקראו ישמעאלים בתורה ובספר שופטים, (הראב"ג),
ואין כן דעתי כי אין הישמעאלים מדינים, כמו שסתר דבריו הרמב"ן בפ' וישב (שם ל"ז כ"ח),
ועיין מ"ג עוד בפ' בהעלתך (במדב' י"ב א'), ונקרא'א, ופי' ועל פני אחיו ישכן, שיתרפא
נחלתו כנגד כלם כמ"ג בס"ף פ' ס"י שרה: (יג) אל ראי, שם המקרה על משקל עגי דמי צרי'
כלומר אל ראות אזה, הנראה לבני אדם, וכן מתורגם בל"א: הגם הלם ראיתי, כלומר
בזה הכירה שהיה מלאך, כי בעוד שהי' מדבר עמה נעלם מעיניה ולא ראתהו, וזהו פי'
הגם הלם ראיתי אפי' הלם במקומי, כלומר שלא ראיתי דבר אחריו כאשר פנה ממני, כדרך
העולה שיראה עוד האדם אשרי אשר יפרד מחניו וילך לו עד אשר יחזק ויתעלם מעיניו,
אל מלאך הנראה לבני האדם בזכותו יתעלם כרגע: אחרי ראי, כמו רואה אותי, ר"ל
הנראה

ה מ ע ר

טז (יב) ועל פני, עיין בצאור באן ולהלן (ל"ז נ"ח) בענין שם ישמעאלים, ולהסיר כל הספקים
הנופלות בחקירה הזאת יראה לי כי בני ישמעאל חפסו אומנת אניהם שיבן במדבר

פאין

רָאִי: (יד) עַל-כֵּן קָרָא לְבָאֵר בְּאֵר
 רֵחִי רָאִי הִנֵּה בֵּין-קִדְשׁ וּבֵין
 בְּרֵד: (טו) וַתֵּלֶד הָגֵר לְאַבְרָם
 בֶּן וַיִּקְרָא אֹבְדִים שֵׁם-בְּנֵו
 אֲשֶׁר-יָלְדָה הָגֵר יִשְׁמַעְאֵל:
 (טז) וְאַבְרָם בֶּן-שְׁמֹנִים שָׁנָה וְשֵׁשׁ
 שָׁנַיִם בָּלְדָת-הָגֵר אֶת-יִשְׁמַעְאֵל

(יד) דאָרום נענטט מאָן דענע
 זעלבען ברוננען: ברוננען
 דעם לעבענדיגען זעהענדיגען;
 ער איזט צווישען קדש אונד
 ברד. (טו) הגר געבאר דעם
 אברם איינען זאָהן, אונד
 אברם נאָנטע זיינען זאָהן,
 וועלכען הגר געבארען האָט
 טע, ישמעאל. (טז) אברם
 וואָר זעכס אונד אַכטציג יאָר
 רע אַלט, אַלס הגר ישמעאל
 געבאר.

לאברם

תרגום אונקלוס

בְּתֵר דְאִיחְגָּלִי לִי: (יד) עַל כֵּן קָרָא לְבִירָא
 בִּירָא דְמִלְאָךְ קִימָא אִיתְחַזִּי עֲלֵהּ הָא הִיא
 בֵּין רְקִים וּבֵין חֲגָרָא: (טו) וַיֵּלִידַת הָגֵר
 לְאַבְרָם בֶּר וַיִּקְרָא אֹבְדִים שֵׁם בְּרִיָּה דִּי
 יֵלִידַת הָגֵר יִשְׁמַעְאֵל: (טז) וְאַבְרָם בֶּר תַּמָּנִן
 וְשִׁית שָׁנִין בֶּר יֵלִידַת הָגֵר יַח יִשְׁמַעְאֵל
 לְאַבְרָם:

רש"י

במדברות ראיתי שלוחו של מקום אחרי
 רואי אותם בניתי של אברהם ששם הוימי
 רגילה לראות המלאכים ותדע שהיתה
 רגילה לראות שהרי מנות ראה את המלאך
 פעם אחת ואמר מות נמות וזו ראתה
 ד' זה אחר זה ולא חרדה: (יד) באר
 לחי ראי. כתרגומו: (טו) ויקרא אברם
 שם וגו'. אע"פ שלא שמע אברם דברי
 המלאך שאמר וקראת שמו ישמעאל שרתה
 רוח הקדש עליו וקראו ישמעאל: (טז) ואברם
 בן שמונים וגו' לשמו של ישמעאל נכתב
 להודיע שהיה בן י"ג שנה כשנמול ולא עכב:

והוח

באור

הנראה אלי וראה אותי בעיני, וכן מתורגם בל"א, וי"א שהכוונה אחרי ראיתי, כלומר
 אחרי נבואתי, בל"א (נחבועץ חידך דייח ערטיינונג) געעהען: (יד) על כן קרא,
 הקורא בלשון אשכנז (מחן נענטט): באר לחי ראי, לפי שאמרה הגר אתה אל ראי והמלאך
 חי לעולם לפיכך אמר לחי, וכן ת"א דמלאך קיימא: ברד, הוא שור שזכר למעלה ושני שמות
 היו לו לפיכך זכר את שניהם, וכן ת"א שניהם חגרא, אבל יב"ע תרגם שור חגרא, וכבר חלולה,
 והירושלמי תרגם שור חלולה: (טו) ויקרא אברם שם בנו וגו', לשון רש"י אע"פ שלא שמע
 אברם דברי המלאך שאמר להגר וקראת שמו ישמעאל שרתה ר"ק עליו וקראו ישמעאל,
 והרמב"ן כתב שהיא יראה לקרא שם לבן אדוניה וגלתה לו דבר המלאך, אבל לא הוברך
 הנמול להאריך, ולפי זה יתכן שגם המלאך לא זיה אותה לקרא שם לבן אדוניה, ועם
 וקראת שמו ישמעאל בלוי, (דווא זקלוסט איהן נענטען זאסטען):

המעמר

פארן והיה רובה קשת וגם המה היו שוכני מדבר באהלים ועל מרבנות חיו לפשע גדוד בארלות
 הקרובות להם לשלול שלל ולבזוז, וע"ז ואמר ידו בכל ויד כל בו ועל פני כל אחיו ישכון,
 כי ישכון פעם במחוז זה ופעם במחוז אחר מבלי היות לו ארץ אחוזה, וכן אמר להלן (כ"ה י"ח)
 וישכנו מחוילה עד שור וגו' על פני כל אחיו ופל, ענינו שהיו חונים בהמדברות שנין הארלות
 האלה, ונפל על פני כל אחיו כאשר יפול הארבה בפתע פתאום (ועיין מה שכתבתי לקמן כ"ה
 ט"ז) ואח"כ הושאל שם זה לכל האומות אשר גם המה במרו באורח זו לנסוע מארץ לארץ, וזוה
 יולדק מה שבא להלן (ל"ו טס) פעם ישמעאלים ופעם מדינים, וכן מה שהעיר הראב"ע שאמר
 על מלכי מדין כי ישמעאלים המה (אופטיס ח' כ"ד) כי הנוונה רק שהם שוכנים באהלים.

תרגום אשכנזי

לך לך יו

לְאַבְרָם: ס יו (א) וַיְהִי
אַבְרָם בֶּן־תְּשַׁעִים שָׁנָה וַתֵּשַׁע
שָׁנִים וַיֵּרָא יְהוָה אֶל־אַבְרָם
וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי־אֵל שְׂדֵי הַתְּהֵלֶךְ
לְפָנַי וְהָיָה תָמִים: (ב) וְאַתָּה

יו (א) אַל־ס אַבְרָם נִיּוֹן אֲוִד
נִינְצִיג יֵאָדָע אַל־ט
וּוֹאָר, עַרְשֵׁעֵן אִיהֶם דְּעַר עֻוִי.
גַע, אֲוִד שְׁפָרְאָךְ צוֹ אִיהֶם:
אִיד בִּין נָאָט־ט, דְּעַר אַל־לְמַעַב.
טִיגִע; וּוְאַנְדְּלַע פֶּאָר מִיר,
אֲוִד זִיַּא אֲוִנְגַע־טְהִי־לְטַעַן
דְּעַר צַעֲנַס; (ב) אִיד וּוִילֵל צֻוִי.

ר ש י

תרגום אונקלוס

יו (א) וַיְהִי אַבְרָם בֶּר תְּשַׁעִין וַתֵּשַׁע שָׁנִין
וְאַתְּגַלִּי יי לְאַבְרָם וַאֲמַר לִיה אָנָא
אֵל שְׂדֵי פְלַח קַדְמִי וְהָיִי שְׁלִים: (ב) וְאַתָּן
קִי־מִי

יו (א) אָנִי אֵל שְׂדֵי. אָנִי הוּא שִׁיז דִּי
בְּאַלְהוּתִי לְכַל בְּרִי, לְפִיכָךְ הַתְּהֵלֶךְ
לְפָנַי וְאִזְהִי לְךָ לְאַלֹהִים וּלְפַטְרוֹן יִכֵּן כָּל
חֻקִּים שְׂהוּא בְּמִקְרָא פִירוּשׁוֹ דִּי שְׁלוֹוְהַכָּל
לְפִי הַעֲוִין: הַתְּהֵלֶךְ לְפָנַי. כְּתַרְגּוּמוֹ פְּלַח
קַדְמִי הַדְּבַק בְּעַבְדוּתִי: וְהָיָה תָמִים. אָף

זה לויי אחר לויי היה שלם בכל נסיונותיו ולפי מדרשו התהלך לפני במלות מילה ובדבר הזה תהי' תמים
שכל זמן שהעלה בך אתה בעל מוס לפני. ד"א והיה תמי' עבדיו אתה חסר חמסה איברים ב' עינים
ב' אזנים וראש הגויה שאוסף לך את על שמך ויהיו מנין אותיותיך רמ"ח כמנין אנריך: (ב) ואתנה

ב א ו ר

יו (א) אל שדי, פירש"י אני הוא שיש די באלהותי לכל ברי', וקרוב לזה פי' הרמב"ם
בא"נ שאינו לריך במציאותו ולא בקיומו לזולתו ואולם מציאותו תספיק לעצמה, ותספיק
לכל אשר זולתו, ולכ"ז הי' ראוי שיתרגם בל"א (דער חוונזורייענדיגער), ואולם הראב"ע פירש
שהוא מנצח שודד כלומר מנצח ומשודד מערכות השמים, והסב"י עמו הרמב"ן ז"ל וכתב
שהוא הכוכב, כי הוא מדת הגבורה מנהגת העולם שיאשרו החכמי' בה מדת הדין של מטה,
וטעם להזכיר עתה זה השם, כי בו יעשו הנשים הנסתרי' ללדיקי' להגיל אותם מנגעו בני
אדם, ככל הנשים אשר נעשו לאברהם ולאביהם וכלל הנאים בצורה בפרשת אס
בחקתי ובפרשת וחי' כי תבוא בנרות ונקללות שכלם נסים הם, כי אין מן הטבע שירדו
הנשמי' בעתם בעבדנו האלהים ולא שיהיו השמי' ככרזל כאשר נורע בשנה השניעית, אבל
כלם נסי' וכולם תחננה מערכת המולות (כגנן) שאר המאורר כי אתה ה' מקסי וגו' לז
חאונה אליך רעה וגו' תהלים ב"א ט' וי'), אלא שאין בהן שנוי (מפורסם וגלוי) ממנהגו
של עולם נסמי' אשר נעשו ע"י משה רבינו ע"ה בעשר השכות ונקריעת הים והאן והבאר
והולתם שהם מופתי' משנים הטבע בפרסום והם שיעשו בשם האיותד אשר הגיד למשה, ולכן
עתה הידיע לאברהם אבינו כי הוא התקיף המנצח שינכר על מזלו ויוליד ויהי' ברית בינו
ובין זרעו לבולם שיהי' חלק ה' עמו וברכותו ינהיגם לז יהיו תחת משאלת כוכב או מזל עב"ל
הרמב"ן ז"ל, והוסף עוד להעיר על ענין נכבד ונשגב והוא כי אברהם אבינו לז הזכיר בדבריו
שם יו"ד ה"א רק ככרוף השם הכתוב באל"ף דל"ת או בכרוף אל עליון עמו, ויזכיר בעניניו
אלהים, וכן יאמר ה' אלהי השמים (לקמן כ"ד ז'), ואמר ה' יראא (זס כ"ב י"ד), על מקום
המקדש לעתיד ויעקב הזכיר תמיד אל שדי ומשה רבינו לז יזכיר כן לבולם, ועיין עוד מזה
בפרשת וראא (שמות ו' ג'), ולזה מתרגם בל"א (דער חוונזעכטיגער), ועיין מה שכתבתי בכאור
דקדוק הגלה לפי ב' הפירושים, ובכאור ב"ר (פ' מ"ו סי' ב'), בפ' מקן (לקמן מ"ג י"ד):
התהלך לפני, כתרנומו פלח קדמי, הדבק בעבודתי: והיה תמים, מלוח אצרת עוד בענין

ה מ ע מ ר

יו (א) והיה תמים, למירוש השני של רש"י יהיה הנווי והיה תמים ע"ד הנאי התהלך לפני
למען תהיה תמים, וכמו שאמרנו לעיל (ז' כ"ח) ע"ש.